

Det medborgerliga engagemangets dynamik och organisering

Johan von Essen

Centrum för Civilsamhällesforskning

Marie Cederschiöld högskola

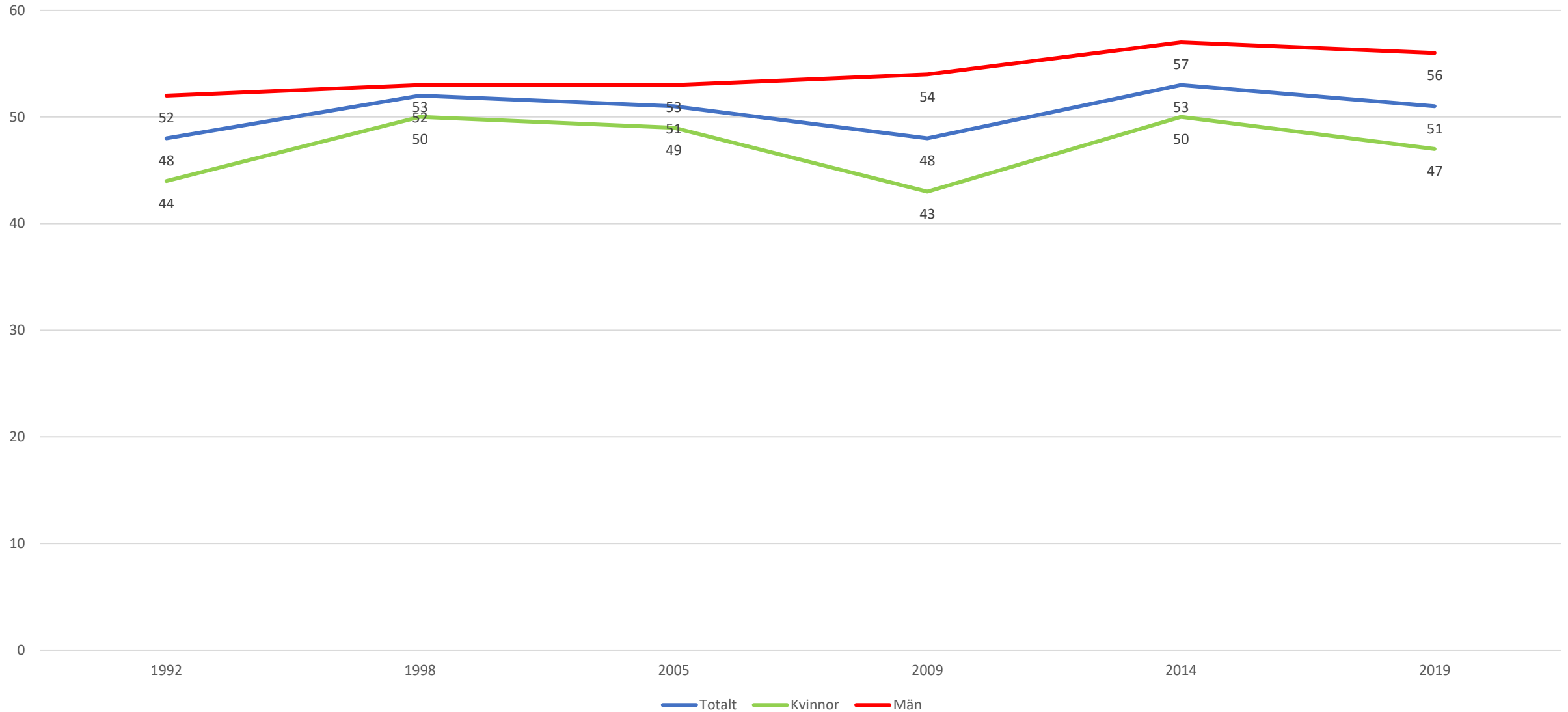
Tre centrala teman för att stärka det ideella arbetet i en förening

- Att rekrytera människor till ideellt arbete
- Att få människor att stanna i ideellt arbete
- Att organisera ideellt arbete

Vad är egentligen ideellt arbete?

– **arbetsuppgifter** för någon eller något som sträcker sig **utanför den egna familjen eller bekantskapskretsen** som utförs **obetalt eller mot en symbolisk belöning** och **oftast inom ramen för en organisation** och oftast inom det civila samhället.

Ideellt arbete i Sverige 1992-2019 i procent av befolkningen (16-84 år) totalt och efter kön

Ideellt arbete i organisationskategorier. 16-84

i % av befolkningen

	1992	1998	2005	2009	2014	2019
Idrottsorganisationer	17	19	19	18	17	16
Organisationer med social inriktning	9	10	6	9	13	9
Organisationer för boende	5	6	7	7	12	11
Fritidsorganisationer	12	10	10	9	12	15
Intresseorganisationer och fackförening	14	15	13	11	12	13
Trossamfund	5	7	6	6	7	6
Utanför det civila samhällets organisationer	(2)	(2)	(3)	(2)	7	7
Kulturorganisationer	7	7	5	5	6	5
Sociala rörelser och politiska organisationer	6	6	3	4	5	6
Kooperativ	4	3	2	2	4	1
Andra organisationer	0	4	2	2	4	5

Hur kommer det sig att människor börjar arbeta ideellt?

Vägar till ideellt arbete

- 52 procent tar eget initiativ till att börja arbeta ideellt, 48 procent börjar för att de blir uppmanade eller får ett erbjudande
- Av de som **tar eget initiativ** är det 8 procent som gör det utan tidigare relation till organisationen eller verksamheten, 27 procent för att de fått höra om det av någon de känner, 22 procent för att någon närstående är engagerad i organisationen. **43 procent anger annat alternativ.**
- Av **de som blir uppmanade** blev 46 procent uppmanad av någon de känner, 21 procent blev kontaktade av organisationen, 28 procent för att de var medlemmar. 8 procent anger annat alternativ.

De flesta börjar arbeta ideellt eftersom de är exponerade på sociala arenor

En möjlig förklaring till den märkliga stabiliteten – civilsamhällets infrastruktur

- **Ideella organisationer**

Drygt 250 000 organisationer i det svenska civilsamhället

Ideella organisationer rekryterar till, erbjuder och organiserar ideellt arbete

Förutsättningen är att dessa organisationer fungerar, är uthålliga och förmår ta emot ideella.

- **Folkrörelsetraditionens värderingar**

Det aktiva medborgarskapet. "en moralisk skyldighet att göra en medborgerlig insats" och "en aktiv roll i ett demokratiskt samhälle". De vanor och traditioner människor tar med sig från sin uppväxtfamilj.

Hur rekrytera ideella?

De flesta som börjar arbeta ideellt har någon form av social relation med den ideella organisationen

- Rekrytera personer som finns inom de sociala sammanhang som ni som organisation och personer befinner er i. Men sök er också aktivt utanför era sammanhang för att bredda och förnya organisationen
 - **Uppdraget:** Vad betyder organisationens uppdrag för det samhälle det representerar? Vilka tycker det är viktigt att organisationen är framgångsrik?
 - **Organisationen:** Vilka skulle vara stolta över, eller tycka att de har en plikt, att hjälpa organisationen?
 - **Personer:** Vilka har relationer till dem som är engagerade i organisationen?

De flesta börjar inte för att de redan är engagerade, acceptera att alla inte är entusiastiska över att börja arbeta ideellt!

Att få människor att stanna i det ideella arbete

Att börja arbeta ideellt och att fortsätta arbeta ideellt är två olika dynamiker

- Människor börjar arbeta ideellt av **yttre faktorer**, som att de utsätts för ett socialt tryck, eller för att de är efterfrågade. De som arbetar ideellt under **kortare tid** fungerar som **verksamhetsledare**.
- Människor fortsätter att arbeta ideellt för att deras ideella arbete blir **meningsfullt** och för att de identifierar sig med föreningen. De som arbetar under **längre tid** fungerar som **organisationsledare**.

Civilsamhällets kärntrupp – de som bär infrastrukturen

	<i>2009</i>	<i>2014</i>	<i>2019</i>
Arbetat länge men lite	26	29	32
Arbetat länge och mycket ”Civilsamhällets kärntrupp”	38	43	39
Arbetat kort och lite	24	18	17
Arbetat kort men mycket	12	10	12
Totalt	100	100	100

Civilsamhällets kärntrupp

- I denna grupp finns de förtroendevalda, ledarna och de som kommunicerar med det omgivande samhället överrepresenterade.
- I kärntruppen är äldre samt personer vars föräldrar varit engagerade i föreningslivet överrepresenterade.
- I denna grupp instämmer man oftare än i andra grupper i påståendet att "alla har en moralisk skyldighet att någon gång arbeta ideellt".

Civilsamhällets kärntrupp är viktig för välfungerade ideella organisationer och förvaltar folkrörelsetraditionen

Fyra idealtypiska grupper av ideella

Så vad gör att det ideella arbetet blir meningsfullt?

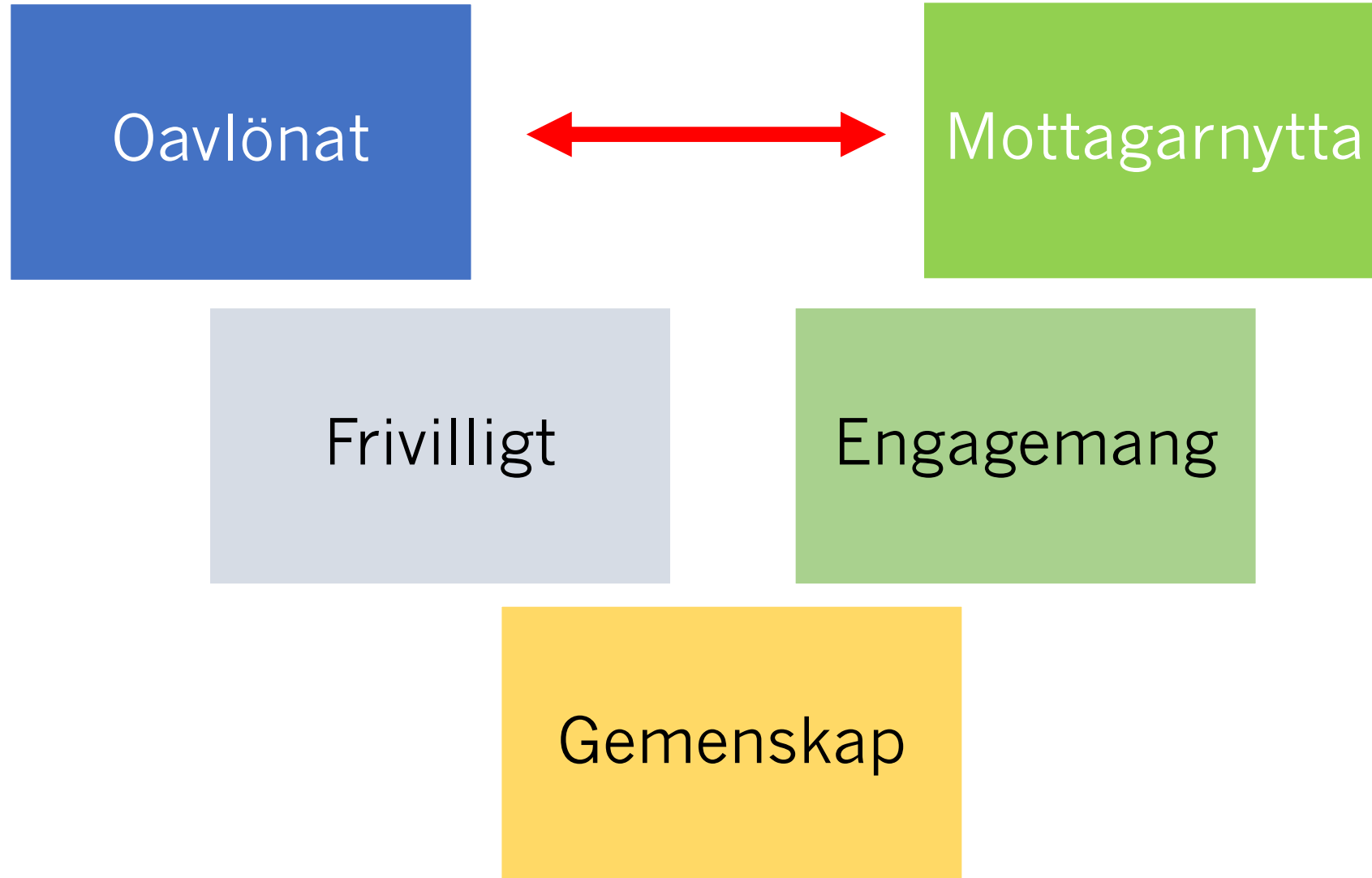
- Värderingar
- Relationer
- Identitet

Motiv till ideellt arbete 2014–2019

I medelvärden för dem som arbetar ideellt

	2014	2019
att du deltar i ett gott sammanhang eller gemenskap när du arbetar ideellt?	5,7	5,7
att du gör något konkret inom det område du är engagerad i?	5,5	5,5
att du känner dig behövd när du arbetar ideellt?	5,4	5,3
att du blir mer tillfreds med dig själv?	5,2	5,1
att du lär dig mer om det du arbetar ideellt med?	5,2	5,2
att du lär dig genom de praktiska erfarenheter du får av att arbeta ideellt?	5,1	5,1
att du kan visa medkänsla med personer som har det sämre än vad du har	4,9	5,5
att du arbetar ideellt tillsammans med vänner?	4,8	4,7
att du får kontakter som kan hjälpa dig i arbetslivet?	3,5	3,2
att kunna skriva in i ditt CV eller få ett intyg på att du har arbetat ideellt?	2,7	2,6
att du upplever ett tvång eller förväntan från andra att arbeta ideellt?	2,2	2,4
att du kan uttrycka åsikter i frågor som är viktiga för dig?	–	5,2
att du kan förändra samhället?	–	4,4

Det ideella arbetets fenomenologi

Att organisera ideellt arbete

Vad skall organisationen ha ideellt arbete till?

- För att bli en legitim civilsamhällesorganisation?
- För att ge möjlighet till att stödja organisationens ideologi?
- För att ge utrymme till solidaritet med organisationen?
- För att få ytterligare resurser?
- För att låta människor uttrycka sitt engagemang genom sina handlingar?

De som arbetar ideellt behöver se att det ideella arbetet är ett kärnvärde för organisationens identitet och sätt att arbeta

... och vad skall de ideella göra?

- För att de som arbetar ideellt i en förening skall kunna växa i sitt engagemang och sina uppgifter måste de få ökat ansvar och fortlöpande utbildning.
- De anställda kan därför inte "stå i vägen" för dem som arbetar ideellt. Föreningen måste ha en tydlig idé om de anställdas relationer till de ideella
- Bestäm vilka uppgifter som de ideella skall göra och vilka uppgifter anställda skall göra.
- Arbeta med relationerna mellan anställda och ideella så att de präglas av ömsesidig tydlighet och respekt.

De som börjar arbeta ideellt måste se att de behövs och vilka uppgifter de skall göra

Organisatoriska insatser

- Det ideella arbetet är hela organisationens ansvar, men en person (anställd eller ideell) bör ha särskilt ansvar för samordning och utveckling av det ideella arbetet samt vara den som driver frågor om det ideella arbetet i styrelsen
- Skapa utrymme i budgeten för underhåll och utveckling av det ideella arbetet
- Underhåll och förnya rekryteringsstrategier och former för mottagande av nya ideella
- Organisera föreningen så att det finns "karriärvägar" för de ideella i föreningen
- Formella problem, som försäkringar, ansvar och utbildningar, måste lösas av organisationen för att de ideella skall kunna växa i sitt engagemang och i sina uppgifter.

Samverka med andra ideella organisationer

- Erfarenhetsutbyte med andra ideella organisationer, både lokalt och nationellt
- Pola resurser genom att arrangera utbildningar tillsammans med andra organisationer
- Använd ideella som är engagerade i flera ideella organisationer som ambassadörer och bryggor in i det lokala civilsamhället
- Låt ideella gå vidare till andra lokala organisationer och bjud in ideella från andra organisationer